

استراتژی توسعه صنعتی به مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌های بلندمدت دولت اطلاق می‌شود که در بعد خارجی چارچوب و نحوه ارتباط بخش صنعت کشور با اقتصاد جهانی را تعریف می‌کند و در بعد داخلی نیز به طور غیرمستقیم بر اختصاص منابع بین صنایع و گروه‌های صاحب نفوذ جامعه اثر می‌گذارد

واکاوای دلایل ناکامی صنایع خودروسازی و لوازم خانگی در افزایش کیفیت و کنترل قیمت

فقدان استراتژی

لزوم طراحی نقشه راهبردی در صنایع استراتژیک کشور

می‌آیند. صنایع لوازم خانگی و خودروسازی از ریشه‌دارترین صنایع کشورمان هستند که دست و پا شکسته در سال‌های اخیر بخشی از نیازهای داخلی را تامین کرده‌اند و حتی در برهه‌هایی صادرات نیز داشته‌اند اما امروز با مشکلاتی مانند افزایش قیمت و بی‌کیفیت بودن محصولات‌شان دست و پنجه نرم می‌کنند. بررسی‌ها نشان می‌دهد هر دو این صنایع در طول سالیان

گذشته اقتصادی: رهبر معظم انقلاب در آخرین دیدار عمومی‌شان که با حضور تولیدکنندگان و صنعتگران برگزار شد به طور ویژه ۲ صنعت را به دلیل افزایش قیمت و نبود کیفیت مورد عتاب قرار دادند؛ اتفاقی که می‌توان آن را در سال‌های اخیر کم‌سابقه دانست. نکته نگران‌کننده این ماجرا اینجاست که ۲ صنعت مذکور از نظر حجم و اشتغال‌زایی پس از صنعت نفت دومین و سومین صنایع کشورمان به حساب

گذشته‌گویی برای توسعه و افزایش بهره‌وری خود نداشته‌اند و صرفاً با برخی حمایت‌های مقطعی توسط دولت‌مردان روبه‌رو بوده‌اند. البته شرایط صنعت خودرو به‌مراتب بدتر از صنعت لوازم خانگی است. در این صنعت در عین اینکه کیفیت وجود ندارد، قیمت خودروهای داخلی هم به گونه‌ای است که تنه به تنه خودروهای کلاس برتر خارجی می‌زند.

برمی‌خوریم می‌گوییم باید از تولیدکننده داخلی حمایت و واردات را متوقف کرد. چند صباحی می‌گذرد و زمانی که لبه تیغ انحصار به زیر گلولی مصرف‌کننده می‌رسد، نسخه واردات می‌دهیم. شرایط کنونی ناشی از این است که نقشه صنعتی کشور با بسته‌های از تصمیم‌گیری ذیل تفکرهای سیاسی است. چه بد که این جهت‌گیری‌ها با انتخاب مدیران و تحت فشار افکار عمومی نیز تغییر می‌کند. تجربیات توسعه صنعت در کشورهای توسعه‌یافته، بر نگاه جامع برای حمایت از تولید تاکید می‌کند. به عنوان مثال نمی‌توان برای مدت طولانی مواد اولیه تولیدی یک صنعت را با ارزش کمتر از ارزش واقعی و پارانها اعطا کرد، زیرا صنعت به حمایت عادت می‌کند و در بلندمدت به کاهش بهره‌وری منجر می‌شود. یکی از پیش‌نیازهای رشد اقتصادی، توسعه صنعت کشور است. توسعه صنعت نیز باید در قالب برنامه مشخص و لازم‌الاجرا تدوین شود. در واقع ضروری است دولت برای رشد اقتصادی، استراتژی توسعه صنعتی تهیه کند و از تجربیات توسعه کشورهای توسعه‌یافته جهان استفاده کند.

موضوع تدوین استراتژی توسعه صنعتی و به تبع آن اتخاذ سیاست صنعتی از اهمیت زیادی بویژه در کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار برخوردار است. با نگاهی به جایگاه قانونی و روند تدوین استراتژی توسعه صنعتی و معدنی در کشور می‌توان نتیجه گرفت وزارت صمت طی سالیان اخیر به وظایف قانونی خود در زمینه تصویب و عملیاتی کردن سند راهبردی توسعه بخش صنعت و معدن و به دنبال آن اتخاذ سیاست‌های گزینشی و کارکردی عمل نکرده یا حداقل ضعیف عمل کرده است به طوری که در حال حاضر بزرگ‌ترین چالش فرآوری بخش صنعت و معدن، عدم پیروشی‌اش از استراتژی و سیاست صنعتی و معدنی مشخص و مدون است. استراتژی توسعه صنعتی به مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌های بلندمدت دولت اطلاق می‌شود که در بعد خارجی چارچوب و نحوه ارتباط بخش صنعت کشور با اقتصاد جهانی را تعریف می‌کند و در بعد داخلی نیز به طور غیرمستقیم بر اختصاص منابع بین صنایع یا گروه‌های صاحب نفوذ جامعه اثر می‌گذارد. در این راستا هر ترکیبی از سیاست‌های اقتصاد کلان، سیاست‌های صنعتی و ساختار تولید که در نهایت نحوه ارتباط کشور با اقتصاد بین‌المللی را تعیین می‌کند، می‌تواند منجر به تحقق الگوی خاصی از تولید شود.

استراتژی توسعه صنعتی

مسئله اینجاست که با آمیخته شدن دولت و این صنایع شاهد مدیریت و تصمیم‌گیری‌های مقطعی و سلیقه‌های هستیم چه تلخ که صنعت کشورمان امروز در چرخه نامعیوب سیاست‌گذاری ذیل تفکرات اقتصادی چپ و راست افتاده است. روزی واردات خودرو را آزاد می‌کنیم و وقتی به مشکل خروج ارز و توسعه نیافتن قطعات خودرو در داخل کشور

انواع لوازم خانگی نصب کشور شده؛ رقمی که به گفته کارشناسان برای رسیدن به صادرات ۲۰۰ میلیون دلاری، چندان دور از ذهن به نظر نمی‌رسد. **گلابه رهبر انقلاب از افزایش قیمت لوازم خانگی** به رغم آنکه ممنوعیت واردات لوازم خانگی با هدف رشد تولید این محصولات و تامین نیاز مصرفی کشور با قیمت مناسب انجام شد اما یازدهم بهمن سال جاری رهبر معظم انقلاب در دیدار تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی با ایشان، ابراز گلایه از برخی تولیدکنندگان داخلی لوازم خانگی گفتند: «با وجود حمایت‌هایی که از این تولیدکنندگان شد اما گفته می‌شود برخی محصولات آنها تا ۲ برابر افزایش قیمت داشته که نباید اینگونه باشد».

رهبر انقلاب خاطر نشان کردند: «اگر با وجود فضای حمایتی از تولید داخل، به جای ارتقای کیفیت، قیمت‌ها افزایش یابد، مساله بدی است، زیرا نتیجه همه حمایت‌های دولتی، بانکی و جلوگیری از رقابت‌های خارجی، عملاً منجر به بالا رفتن قیمت شده است». **سخت‌گویی انجمن صنفی لوازم خانگی ایران** چندی پیش و در گفت‌وگو با «وطن امروز»، افزایش قیمت لوازم خانگی را ماحصل افزایش قیمت مواد اولیه مورد نیاز این صنعت عنوان کرده و گفته بود: ۷۰ درصد مواد اولیه مورد نیاز صنعت لوازم خانگی در کشور تولید می‌شود، در حالی که همین ۷۰ درصد، تأثیر ۱۰۰ درصدی در افزایش قیمت محصول نهایی دارد.

به گفته حمیدرضا غزنوی فولاد، مس، آلومینیوم، مواد پتروشیمی و بسیاری از مواد اولیه مورد نیاز تولید لوازم خانگی در ایران بر اساس قیمت‌های جهانی عرضه می‌شود. عرضه یک ماده اولیه به قیمت جهانی به این معناست که تولیدکننده باید مواد اولیه را با نرخ ارز محاسبه و خریداری کند. بنابراین نوسان نرخ ارز بر تولید لوازم خانگی که

مراجع نظارتی ذی‌ربط منعکس گردد».

رشد تولید با خروج ال جی و سامسونگ

تولید لوازم خانگی در ایران پس از تشدید تحریم‌های آمریکا در سال ۹۷ و به تبع آن خروج ال جی و سامسونگ از بازار لوازم خانگی کشورمان، روند رو به رشدی را طی کرد تا جایی که طبق آمار ارائه‌شده از سوی معاون امور صنایع وزارت صمت، ممنوعیت واردات لوازم خانگی در سال ۹۷ در رونق تولید داخلی موثر بود و میزان تولید این محصولات در داخل در سال اول بیش از ۳۰ درصد، در سال دوم ۷۰ درصد و در ۴ ماهه نخست امسال ۴۲ درصد افزایش داشته است. این در حالی است که اوایل سال ۹۷ حدود ۶۰ درصد بازار لوازم خانگی کشور در اختیار محصولات خارجی بود و حضور ۲ برند کره‌ای در کشور موانعی جدی بر سر راه رشد تولید لوازم خانگی در داخل کشور ایجاد می‌کرد.

یکی دیگر از دستاوردهای خروج ۲ برند کره‌ای از ایران، کاهش واردات قطعات مورد نیاز صنعت لوازم خانگی بود. طبق اعلام دفتر صنایع فلزی و لوازم خانگی وزارت صمت، سال ۱۴۰۰ و با افزایش عمر ساخت داخل به میانگین ۷۰درصد، واردات قطعات لوازم خانگی به ۱،۴ میلیارد دلار کاهش یافت و ارزیابی قطعات لوازم خانگی به ۳۰ درصد رسید.

افزایش میزان صادرات و هدف‌گذاری برای صادرات ۲۰۰ میلیون دلاری لوازم خانگی تا پایان سال جاری نیز از دیگر دستاوردهای ممنوعیت واردات لوازم خانگی طی سال‌های گذشته بوده است. به این ترتیب در حالی که در سال ۹۷ تنها حدود ۱۰ میلیون دلار لوازم خانگی به خارج از کشور صادر شده بود، این رقم در سال ۹۸ به ۱۴۰ میلیون دلار رسید. بر اساس آماري که از سوی سازمان توسعه تجارت ارائه شده است از ابتدای سال جاری تا پایان مهرماه، بیش از ۱۰۳ میلیون دلار ارز از محل صادرات

جای خالی نظارت

نیمه شهریورماه سال جاری بود که جمعی از شرکت‌های تولیدکننده لوازم خانگی کشور در نامه‌ای به دفتر مقام معظم رهبری خواستار جلوگیری از واردات لوازم خانگی شدند. این درخواست زمانی مطرح شد که زمزمه بازگشت ۲ شرکت کره‌ای ال جی و سامسونگ به بازار ایران بار دیگر قوت گرفت و نگرانی تولیدکنندگان را برای از دست رفتن بازار داخل و توقف رشد تولید دوچندان کرد. ایران بیش از ۷ میلیارد دلار پول بلوکه در کره جنوبی داشت و البته هنوز هم دارد. آن مقطع توسط رسانه‌های کره‌ای اینگونه مطرح شده بود که این کشور می‌خواهد به جای استرداد پول‌های بلوکه، لوازم خانگی به ایران صادر کند. در واقع به این بهانه تصمیم داشتند بار دیگر پس از خروج غافلگیرکننده قبلی که باعث هرج و مرج و افزایش قیمت لوازم خانگی در کشورمان شده بود به بازار ایران بازگردند.

به این ترتیب، مقام معظم رهبری بلافاصله و در پی درخواست جمعی از شرکت‌های تولیدکننده لوازم خانگی برای ممنوعیت واردات این محصولات، در نامه‌ای واردات لوازم خانگی کره‌ای را به کشور ممنوع اعلام کردند.

در پی صدور این دستور، سیدابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهوری ایران نیز در نامه‌ای به وزرای اقتصاد و صمت ممنوعیت واردات کالای نهایی لوازم خانگی به ایران را ممنوع اعلام کرد. همچنین معاون امور گمرکی گمرک نیز در نامه‌ای دستور ممانعت از واردات و ترخیص لوازم خانگی خارجی را به تمام گمرکات کشور ابلاغ کرد. در این ابلاغیه تاکید شد: «مجدداً به تمام گمرکات ابلاغ می‌گردد چنانچه لوازم خانگی در آن گمرکات موجود باشد که صاحبان کالا در صدد اخذ مجوز ورود با اظهار آن به گمرک می‌باشند، از اظهار و ترخیص آن جلوگیری و مراتب به قید فوریت به

برخی از قطعات در داخل انجام داد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و ملی شدن بسیاری از صنایع و پس از آن وقوع جنگ تحمیلی، این صنعت تا مرز تعطیلی پیش رفت. پس از پایان جنگ تحمیلی با آغاز دوران سازندگی و اتخاذ سیاست جایگزینی واردات بویژه پس از تصویب قانون موسوم به «قانون خودرو» جهش این صنعت آغاز شد.

اما در پیمودن این مسیر به جای توجه به لزوم ارائه محصولی کیفی - همانند کره که با اتخاذ سیاست صادرات‌محور حضور در بازارهای جهانی را دنبال کرده و افزایش کیفیت و قیمت قابل رقابت را بدون توجه به کمیت و تعداد خودروهای تولیدی در پیش گرفت و پس از ایجاد تقاضا به دلیل کیفیت بالا و قیمت مناسب، افزایش کمیت نیز رخ داد) صرفاً سیاست افزایش تعداد تولید به دلیل عوایدی که نصیب دولت می‌کرد، دنبال شد و از آنجا که قطعه‌سازان پاسخگوی نیاز ایجاد شده نبودند، قطعات از شرکت‌های دیگر با کیفیت پایین‌تر تأمین شد.

با این اوصاف، با وجود عمر ۶۰ساله تولید خودرو در ایران، شرایط این صنعت به گونه‌ای است که انطور که باید و شاید پیشرفت نکرده است. **حمایت‌های دولتی، عامل بی‌انگیزگی** صنعت خودروسازی ایران در یکی، دو سال اخیر چالش‌های متعددی را از سر گذراند و با فراز و فرودهای فراوانی روبه‌رو بوده است. این صنعت با داشتن سهم ۲۰ درصدی از ارزش افزوده

پیچیده است که ارائه یک نسخه کلی بدون در نظر گرفتن شبکه ارتباطی میان صنایع وابسته، چندان کار ساز نخواهد بود. در این گزارش قصد داریم نگاهی به وضعیت صنعت خودروسازی ایران بیندازیم و مروری بر راهکارهای کوتاه‌مدت و میان‌بر برای بهبود این وضعیت داشته باشیم.

دانش طراحی، توسعه و نوآوری

هر چند تلاش‌هایی برای دستیابی به دانش طراحی و ساخت پلنفرم توسط خودروسازان انجام شده اما تا دستیابی به دانش فنی فاصله زیادی وجود دارد. تلاش‌هایی هم که در قالب پروژه‌های دانشگاهی در حال انجام است، آینده روشنی ندارد، زیرا تر کیب اجزای طراحی شده توسط هر یک از آنها در قالب یک پلنفرم بسیار مشکل خواهد بود و از سویی سرمایه‌گذاری برای تولید به دلیل رسیدن به صرفه مقیاس نیز از ریسک بالایی برخوردار است. در این میان از دیدگاه صاحب‌نظران، حرکت به سمت پلنفرم مشترک از ضرورت‌هایی است که باید در صنعت خودروی کشور دنبال شود.

قطعه‌سازی

صنعت قطعه‌سازی خودروی کشور وضعیتی مشابه و حتی عقب‌مانده‌تر از صنعت خودروی کشور دارد. نبود سرمایه‌گذاری لازم در حوزه تحقیق و توسعه و فرسودگی ماشین‌آلات تولید، هم سطح کیفی قطعات تولیدی را پایین آورده و هم در پیروی از صنعت خودرو به تولید قطعات با تکنولوژی قدیمی مشغول بوده و به عرصه تولید قطعات پیچیده و با تکنولوژی بالا ورود نکرده است. در این میان نشان تیزر بالای تولید و نرسیدن به صرفه مقیاس تولیدی، انگیزه سرمایه‌گذاری برای روز آمد کردن صنعت قطعه‌سازی را تحت‌الشعاع قرار داده و از سویی

پیچ و خم‌های صنعت خودروسازی

مواد اولیه آن فولاد، مس، آلومینیوم و مواد پتروشیمی است تأثیر می‌گذارد. وی با اشاره به افزایش هزار برابری نوعی ماده پتروشیمی که برای ساخت وان یخچال مورد استفاده قرار می‌گیرد، تاکید کرده بود: تولیدکنندگان لوازم خانگی بخوبی می‌دانند نرخ تولیدات این صنعت بسیار زیاد و از توان مالی خانواده‌های ایرانی خارج است، منتها تا زمانی که قیمت مواد اولیه با قیمت جهانی محاسبه و به تولیدکننده عرضه می‌شود، گرانی لوازم خانگی، امری اجتناب‌ناپذیر است.

سؤالات بی‌پاسخ

آنچه مسلم است، هدف اصلی ممنوعیت واردات لوازم خانگی، حمایت از تولید داخل، عرضه محصولات باکیفیت و عرضه محصولات با قیمت مناسب است. اگر قرار باشد قیمت محصولات داخلی روند افزایش طی کرده و قیمت آنها با کالاهای مشابه خارجی برابر می‌کند، بی‌تردید پای محصولات قاچاق به کشور باز خواهد شد، موضوعی که بارها در بیانات مقام معظم رهبری مورد نکوهش قرار گرفته و ایشان «بر مبارزه قاطع و بی‌رحمانه با قاچاق» تاکید کرده‌اند. به نظر می‌رسد عدم نظارت درست بر بازار لوازم خانگی در ماه‌های گذشته یکی از دلایل رشد قیمت‌ها در این بازار است. البته بی‌انصافی است که گفته نشود بخش قابل توجهی از تولیدکنندگان لوازم خانگی بویژه مجموعه‌های بزرگ از این فرصت که ابتدا دولت و سپس مقام معظم رهبری در اختیار آنها قرار دادند بخوبی بهره بردند و بررسی قیمت محصولات آنها گویای آن است که کوچک‌ترین افزایش قیمتی ظرف یک سال گذشته نداشتند اما برخی شرکت‌های سودجو و در صدر آنها شرکت‌های اقماری بازمانده کره‌ای قیمت کالاهای خود را افزایش دادند. در کنار این برخی

سودجویان در بازار لوازم خانگی با بهره‌گیری از فضای ایجاد شده اقدام به افزایش خودسرانه کالاها کردند.

نقش رسانه‌های تحت حمایت برندهای کره‌ای که در این شرایط تمام تلاش خود را مینویسند آشفته نشان دادن شرایط بازار لوازم خانگی ایران جهت ایجاد رونق‌های برای ورود به این بازار می‌کنند، نباید نادیده گرفت.

شایسته است در این شرایط برای تظلم‌خواهی از تولیدکنندگان بالاضاف و همچنین تنبیه تولیدکنندگان ایضا عرضه‌کنندگان متخلف، انجمن تولیدکنندگان لوازم خانگی از سکوت خبری خارج و با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت لیست شرکت‌های متخلف و گرانفروش را منتشر کند.

خودروسازان به دلیل پایین بودن تعرفه واردات قطعه در مقایسه با واردات خودروی کامل، دست به واردات قطعه می‌زنند.

لزوم افزایش دانش مهندسی و خودروسازی در سطح جهانی

می‌توان گفت با وجود تلاش‌ها و زیرساخت‌های فراهم شده، صنعت خودروسازی کشور تا «خودروساز شدن» فاصله زیادی دارد و هنوز به الزامات خودروساز شدن دست نیافته است. صنعت قطعه‌سازی با وجود سال‌ها فعالیت نتوانسته به طور کامل به دانش فنی طراحی قطعات بویژه قطعات پیچیده دست یابد و هر چند تلاش شده از سطح کپی‌کاری خود را برهاند اما سرمایه‌گذاری لازم هم برای نوسازی تجهیزات و فناوری تولید و هم برای تحقیق و توسعه انجام نشده است. کلیدی‌ترین نکته‌ای که به دلیل بی‌توجهی به آن، صنعت خودروی کشور با چنین شرایطی مواجه شد، می‌توان لزوم توجه به افزایش دانش مهندسی و افزایش توانایی در توسعه محصول همگام با صنعت خودروی جهان با قابلیت فروش در بازارهای جهانی دانست. با آنکه ۲ شرکت بزرگ خودروسازی کشور با ارائه محصولاتی، قابلیت‌هایی برای طراحی و توسعه محصول بروز دارند اما با وجود تحولات فناورانه و سرعت شتابانی که در به‌کارگیری فناوری‌های جدید در عرصه همه صنایع از جمله صنعت خودرو در جهان مشاهده می‌شود، کشور با ارائه محصولاتی، قابلیت‌هایی برای طراحی و توسعه توان رقابت با محصولات سایر خودروسازان در عرصه جهانی را داشته باشد تا امکان بقا در دنیای پررقابت صنعت خودرو فراهم آید.